

САҢГА ОЛЖ

№ 50 (12029) • Ахсынны 19 күнэ, 2025 сыл, бээтинсэ • 12+

Бу нүөмэргэ

Болбойун!

Биир кэлим диспетчерскэй сулуоспа иһитиннэрэр/2

Тирэх

Доруобуйаларынан хааччахтаах дьонго көрүүлэр көмө миэрэлэрэ/3

Бэлиэ дата

Биир идэбэ бэриниилээхтик үлэлии сылдьар Виктор Пермяков/5

Юлия Макарова – сыл бастын учуутала

Ситиһи. Чурапчы гимназиятын учуутала Юлия Макарова өрөспүүбүлүкэтээби «Сыл бастын учуутала» күрэх мунутуур кыайыылаабынан ааттанна/5

«Сыл бастын учуутала» күрэх мунутуур кыайыылааба.

Чурапчыга күн-дьыл туруга

Ахсынны 19 күнэ БЭЭТИНСЭ	Ахсынны 20 күнэ СУБУОТА	Ахсынны 21 күнэ БАСКЫҤЫАННЫА	Ахсынны 22 күнэ БЭНИДИЭННЫК	Ахсынны 23 күнэ ОПТУОРУННЬУК	Ахсынны 24 күнэ СЭРЭДЭ	Ахсынны 25 күнэ ЧЭППИЭР
-45° -48°	-46° -48°	-44° -47°	-44° -47°	-44° -47°	-40° -47°	-35° -40°

Тэттик

«Төрөөбүт дойду – Арасыйа күүһэ» диэн Бүтүн Арасыйатаабы III муниципальнай пуорум эрэгийиэннээби күннэрэ ыытылынна

Манна улууспут баһылыга, Саха Өрөспүүбүлүкэтин муниципальнай тэриллииһин Сэбиэтин – муниципальнай тэриллииһин биригэ үлэлээһиннэриин ассоциациятын бэрэссэдээтэлэ Степан Саргыдаев кытынна. Кини ол туһунан кылгастык манньк кэпсээтэ:

-Регионнаабы күннэргэ бэйэни салайыныыга санга сокуон кириитин, ол тула буолбут ырытыһылары, дойду регионнара хайдах олоһорбутун, үлэлиирбитин-хамсыырбытын билсэрбит, санааларбытын атастаһарбыт наадалаах. Регионнаабы күннэр тэриллэн, биһиги эмиэ атын регионнар үлэлэрин билистибит, уопуттарын көрдүбүт.

Кыһыммыт мунгутаан турар ахсынны ыйга бэйэни салайыныынан үлэлии сылдьар дьокутааттар 89 регионтан чуо Саха сиригэр кэллилэр. Кинилэр тыйыс тымныу усулуобуйатыгар хайдах үлэлиирбитин-хамсыырбытын, уопуппутун билсэ, "Пространственное развитие территории" диэн улахан форум иитинэн ирбэт тоһ үрдүгэр турар аан дойдуга соботох куоракка үлэни-хамнаһы көрөр-истэр сыаллаах үлэлээтилэр, саха сириттэн туһалаах уопуту ылан бардылар.

Улуус баһылыгы планеркатыттан

Полиция отделын сводкатынан ол иннинэ 39 сайабылыаннаа кирибит буоллабына, ааспыт нэдиэлэбэ 42 сайабылыаннаа кирибиттэн баһыйар үксэ кыра суумалаах кирэдьиит ылан баран төннөрбөт буолууга, арыгы иһэн баран дьыбэ-уокка айдаарыыга, арыгы иһэн баран уруулга олорон о.д.а. дьыалалар тэриллэн, миэрэлэр ылылла тураллар. Нелегальнай миграннары бэрэбиэркэлээһининэн, улууска уопсайа 15 мигрант быхаста кэмнэ үлэлиллэр, миграционнай сокуону кэһии суоһа, оперативнай быһыы-майгы улууска балачча туруктаабы бэлиэтэннэ.

Планеркаба Степан Саргыдаев көрүүтэ-истиитэ суох ускул-тэскил сылдьар дьону учуокка ылыыга, кинилэргэ социальнай көмүскэл уорганнарын өттүттэн болжомто уурар наадатын ыйда. Санга дьыл бырааһынныыга чугаһаабытынан, улахан дарбааннаах корпоративтары ыытыттан туттунарга, улуус сылы түмүктүү тэрээһинигэр нэһиликтэр 14 номинацияларынан ходатайстволарын киллэрэ охсоллоругар эттэ.

Биир дойдулаахпыт «Хорсунун иһин» мэтээлинэн үһүс төгүлүн наһараадаланна

Биир дойдулаахпыт, "Барс-2" этэрээт хамандырын солбуйааччы Павел Торговкин "Хорсунун иһин" мэтээлинэн үһүс төгүлүн наһараадаланна.

Павел анал байыаннай дьайыы сабаланыабыттан сылдьар. Дьокускай куоракка 90 киһилээх этэрээт тэринэн бэйэлэрин баһа өттүнэн от ыйын 27 күнүгэр көппүттэрэ. Хорсун байыас бэйэтин кэмигэр 13 сыл ис дьыалат стейб уорганыгар сулуоспалаабыта, эрдэ Чечняба, Дагестанга командировкаба сылдьыбыт балай ама уопулаах хамандыыр буолар. "Хорсунун иһин" үс мэтээлин таһынан икки "Эр санаа" уордьанынан наһараадаламмыта.

Өрөспүүбүлүкэ сонуннара

Сайдыы санга стратегиятыгар тыын суолталаах боппуруостар көрүлүннүлэр

Өрөспүүбүлүкэ баһылыга РФ Бырабытталыстыбатын бэрэссэдээтэлэ Михаил Мишустин салалтатынан 2036 сылга диэри Уһук Илин социальной-экэнэмиичэскэй сайдыытын санга стратегиятыгар аһамыт сизэсийэбэ кытынна.

«Бу стратегия РФ Бэрэсидьиэнэ Владимир Путин соруудаһынан уонна федеральной биедэмистибэлэр, эрэгийиэннэр уонна экспертэр улахан үлэлэрин түмүгүнэн оһоһуллар. Бары тутуах быһаарылар дьон интэриэһин туһугар оһоһуллаллар. Дьэ-уот, суол-иис, тырааныспар сырыыта, хоту таһаһаһы тизэрдии, мэдиссиинэ, үөрэхтээһин, куораттары, бөһүөлөктэри тупсарыы курдук тыын суолталаах боппуруостар көрүлүннүлэр», — диэн Ил Дархан бэлиэтир.

Айсен Николаев этэринэн, Саха сиригэр санга стратегия бырамысыланнаһы, логистиканы, энергетиканы, туризмы, креативнай уонна үрдүк технология салааларын түргэн тэтиминэн сайыннара кыахтары биэрэр. Өрөспүүбүлүкэ Уһук Илин уонна дойду экэниэмикэтигэр оруолун бигэттик чингэтэр.

Сыл устата өрөспүүбүлүкэбэ 396 км уһуннаах гаас ситимэ тардыллыбыт

Ил Дархан Айсен Николаев салалтатынан «Сахатранснефтегаз» хампааньыа 2025 сыллааһы үлэтин барыллаан түмүгүн таһаардылар. Сыл устата өрөспүүбүлүкэбэ 396 км уһуннаах гаас ситимэ тардыллан, бу гаастааһын устуруйатыгар инники көрдөрүүлэри куорарда. Өрөспүүбүлүкэ кытаанах отуту умайгар гааска кубулуутууа дойду үрдүнэн алтыс, Уһук Илин оқуругар бастакы миэстэни ылар. Гаас ситимэ нэһилиэнньэлээх пууннарга тийиитэ олох-дьаһах хаачыстыбатын тупсарар.

«Биһиги «Газпрому» кытары уопсай сорукут — гаас туһанааччыларга мунутууу табыгастаах буолуохтаах. Гаас сыанатыгар, нэһилиэнньэни уонна биисинэни өйүүр механизмнары быһаарарга улахан үлэ ытылынна. Тихиньичэскэй боппуруостар билигин бастакы суолталаахтар», — диэн Ил Дархан нэһилиэнньэлээх пууннарга гааһы киллэрэргэ санга автоматизированнай модульнай хочуолунайдарга көһүү наадатын ыйда.

«Төрөөбүт дойду — Арасыыйа күүһэ» Бүтүн Арасыыйатааһы III муниципальнай пуорумна үлэ уопутун үллэһиннилэр

Айсен Николаев «Төрөөбүт дойду — Арасыыйа күүһэ» Бүтүн Арасыыйатааһы III муниципальнай пуорум эрэгийиэннээһи күннэрин кыттааччыларын кытта уопутун үллэһиннэ. Аһаҕас кэпсэтии кэмигэр эрэгийиэннэргэ көдүүстээх салайыы сүрүн тосхоллорун дьүүлэстилэр. Ил Дархан муниципалитеттар баһылыктарын нэһилиэнньэбэ саамай чугас, дьон олоһун хаачыстыбатын иһин толору эппиэтинэһи сүгэр салайааччыларынан ааттаата. Айсен Сергеевич киин куоракка мээринэн үлэлэбит уопута Ил Дархан дуоһунаһыгар сүрүн тирэх буолбутун бэлиэтээтэ. Киин олохтоохтору кытта сирэй көрсөн кэпсэтии суолталааһар ураты болжомотун уурда. «Норуту кытта сибээс сүтэтинэ, кыһалбалар сааланаллар. Дьэ кэргэттэргэ булгуччу сылдьан, соруудахтар хайдах толорулалларын бэрэбиэркэлиэххэ наада. Бу — саамай сүрүнэ», — диэн Ил Дархан бэлиэтээтэ.

Айар-индустриялары уонна урбаанныыты өйөөһүн туспа тизмэнэн көтөүлүннэ. Айсен Николаев дьовурдаах ыччакка уонна биисинэскэ анаан эйгэни тэрийиитэ сыаллаах-сорукутаах үлэ ытылларын туһунан кэпсээтэ. Киин бу хайысха сайдыытын бэйэтэ тус хонтуруолугар тутарын эттэ.

СӨ Ил Дарханын уонна Бырабытталыстыбатын пресс-сулууспата.

Дьокуускайга санга ыччат киинэ аһылынна

Ыччат политика. Санга киин ыччаты сырдык кэскилгэ сирдиэбэ.

Марфа ПЕТРОВА

Бу киин ыччат баһа санаатынан тэриллэбитэ, ыччат бэлиитикэтин уонна патриотическай иити хайысхаларын түмэр.

Тэрээһини чурапчылар талааннаах ыччаппыт, Олонхо тыһаатырын артыыһа Анастасия Алексеева режиссердаан, ураты көстүүнү онорон, куруук буоларын курдук, мустубут дьону-сэргэни сөхтөрдө. Биир бэлиэ түгэнинэн, сомоһолоһууну, доһордоһууну кэрэһилээн, Саха сирин улуустарын буорун биир иһиккэ кутуу буолла. Бу санга киин сүрүн эбийиэгэ буолуоҕа, сырдык кэскилгэ сирдиэбэ, дойдуга бэриниилээх буоларга тирэх буолуоҕа.

Киин «Росмолодежь» көмөтүнэн итиэннэ «Ыччат уонна оҕо» национальной өйбүлүнэн үлэбэ кирирдэ. 3200 кв.м иэннээх аныгы эйгэбэ уопастыбаннай түмсүүлэр мустан үлэлиир хосторо, ыччаттар тэрээһиннэрин ытталларыгар кэнсиердир быһаһааккалар, дьовурдарын сайыннаралларыгар араас локациялар, тренажердардаах дьарыктанар саала, оһолор сыннаһаһаннарын туһалаахтык атааралларыгар анал мастарыскайдар үлэлиэхтэрэ. Маны сэргэ подкастары, биэриилэри

Алгыстаана Федорова Махтал сурук тутар.

устарга анал устуудууа уонна киберспортсменнарга сөптөөх эйгэ тэриллэбит. Киингэ уопсайа 120 тыһыынча ыччат хабыллара былаанналар.

Үөрүүлээх тэрээһин кэнниттэн СӨ Ыччат дьыалаларын уонна социальной коммуникация министриэтибэтин быйылгы түмүктүүр дьаһала буолла. Сыл бастыһнарын чиэстээтилэр, махтал суруктары туттардылар. Манна Чурапчы улуунун ыччат исписэлиһэ Алгыстаана Федорова үтүө суобастаах үлэтин уонна өрөспүүбүлүкэбэ ыччат бэлиитикэтин сайдыытыгар кылаатын иһин СӨ Бырабытталыстыбатын Махтал суругунан наһа-

раадаланна. Ону таһынан Чурапчы улуунун биир кэскиллээх ыччатыгар Алина Егороваҕа "СӨ Ыччат политикатын туйгуна" үрдүк аат ингэрилиннэ. Алина - "Зёма" устудьуоннар түмсүүлэрин бэрэссэдээтэлин солбуйааччы. Ол иннинэ хас да сыл "Хатын чаран" бэрэссэдээтэлинэн таһаарылаахтык үлэлэбитэ. Ону сэргэ быйыл устудьуоннар икки ардыларыгар спорт төрүт көрүнэригэр ытыллыбыт өрөспүүбүлүкэбэ "Боотурдар ооньууларын" күрэһин биир сүрүн тэрийсээччитэ буолар.

Эдэр, кэскиллээх ыччаппытын үрдүк ситиһилэринэн эвэрдэлибит.

Болжойунг! Биир кэлим диспетчерскэй сулууспа иһитиннэрэр

Наталья СИБИРЯКОВА

Бу күннэргэ Сахабыт сирин үрдүнэн халлаамыт лаппа тымныйан, -50-тан таһа кыраадыс үгүс оройуоннарга бэлиэтэннэ. Инникитин санга дьыллааһы уһун өрөбүллэр буолуохтара.

Итинэн сибээстээн, ахсынньы 16 күнүгэр улууспут баһылыга С.А.Саргыдаев "О принятии дополнительных мер пожарной безопасности и об усилении контроля на объектах жизнеобеспечения и энергетике на территории Чурапчинского района" дьаһала таһан турар.

"Бу дьаһалга олоһуран, улууспут эбийиэктэригэр ОДьКХ, энергетикэ өтүнэн саахал таһыбатын, нэһилиэнньэбэ куттал үөскээбэтин туһугар эбии миэрэлэр ылыллыахтаахтар. Ол курдук, ОДьКХ, РЭС тэрилтэлэ-

рэ, ону таһынан хочуолунайдаах бары тэрилтэлэр эбийиэктэригэр хонтуруолу күүһүрдүүхтээхтэр, саахал таһар түгэнигэр оттук, уматык 10 күннээх саппаһа баар буоларын хаачыһахтаахтар, саахалга туһанылар дизель ыстаансыалар туруктары бэрэбиэркэлиэхтээхтэр, дьуһуурустуба олохтон, эппиэтинэстээхтэр аһаһахтаахтар, маны таһынан Чурапчытааһы 38-с №-дээх баһаарынай сулууспа улуус территориятыгар профилактиканы күүһүрдүүхтээх, муниципальнай тэриллэлэри кытары ситимнээх үлэни ытыахтаах", — диэн биир кэлим диспетчерскэй сулууспа ыксаллаах быһыыга-майгыга кылаабынай исписэлиһэ Эдуард Можаров билиһиннэрэр.

Маны тэнэ, биллэн турар, бэйэ оһовунан оттуллар чаһынай дьыэлээх, гараастаах,

баанньыктаах дьон сэрэхтээх буолаллара ирдэнэр. Хомойуох иһин, сыллата араас биричиинэнэн баһаар таһар түгэнигэр син биир бэлиэтэнэ тураллар. "Онон чаһынай оттуллар дьыэлээх, гараастаах, баанньыктаах дьоммут-сэргэбит, бука диэн, оһохторгутун көрө-истэ, маны сылдыһын. Ону сэргэ нэһилиэнньэ бүттүүнэ дьэ тымныйдаһына, туттар эбии сылытынар оһохтору туттаргытыгар, уокка холбоһор санга дьыллааһы гирляндалары сэрэхтээхтик туттун, көрүүтэ-истиигэ суох араас прибордары холбоон хаалларыман, түүн араарын", — диэр Эдуард Васильевич.

Улууспут олохтоохтору! Ыксаллаах быһыы-майгы үөскүүр, саахал таһар түгэнигэр 41-660 нүөмөргэ эрийэн (суотабайтан 8-411-51-41-660) биир кэлим диспетчерскэй-сулууспага тутта биллэрэргитин умнуман!

Доруобуйаларынан хааччахтаах дьонго көрүллэр көмө миэрэлэрэ

Тирэх. Нэһилиэнньэ бу арангатыгар социальнай харалта үлэһиттэрэ үгүс өрүттээх үлэни тэрийэллэр

Людмила ГОРОХОВА

Доруобуйаларынан хааччахтаах дьонго уонна кинилэр дьиэ кэргэттэригэр кэмигэр тустаах болжомто ууруллара олус суолталаах.

Кинилэр толору олохунан олоороллоругар, табыгастаах эйгэ тэрриллэн, олохторо тупсарыгар анаан, социальнай харалта үлэһиттэрэ үгүс өрүттээх үлэни хамнаһы тэрийэллэр. Биһиги улууспутугар 1345 доруобуйаларынан хааччахтаах дьон баарыттан 158-һа – оҕо. Кинилэргэ көрүллэр социальнай көмөлөр, миэрэлэр тустарынан социальнай харалта салайааччытын Лидия Тосукаеваны көрсөн кэпсэттим.

●●● **Лидия Васильевна, доробо! Доруобуйаларынан хааччахтаах дьонго эһиги тэрилтэбиттэн көрүллэр өйөбүл миэрэлэрин туһунан сырдат эрэ.**

○○○ Улууспутугар доруобуйаларынан хааччахтаах дьон ахсаана сыл ахсын 100 иһинэн хамсыыр. Ким эрэ инбэлииттэн уһуллар, ким эрэ сана киирэр. Күн бүгүн 3-с группалаах – 657, 2-с группалаах – 352, 1-гы группалаах 178 киһи баар. Быйылгы сылга хаһаангытааһар да элбэх, 24 оҕо инбэлииккэ табыста.

Кинилэр доруобуйаларын чөлүгэр түһэрэллэригэр туһуламмыт биер улахан социальнай көмөбүт – сыл ахсын реабилитациялыыр кииннэргэ ытытабыт.

Ол курдук, быйыл Дьокуускай куорат улахан дьону реабилитациялыыр киингэ – 75, Өрөспүүбүлүкэ-тээҕи оҕолорго анаммыт реабилитациялыыр киингэ – 92, Нерюнгри куорат “СУВАГ” киинигэр – 36 уонна Амма улуһун «Күөх ыллык» киинигэр 22 улахан киһи доруобуйаларын туругун тупсаран кэллилэр.

Реабилитациялыыр киингэ улахан дьон 18 күн, оҕолор 21 күн устата эмтэнэллэр. Көрдө-

рөр быраастарын анааһынан, доруобуйаларын өттүнэн хааччаҕа суох буоллактарына, анаалыс туттаран бараллар. ИПРА докумуоннарыгар реабилитацияҕа наадылалара киирбит буолуохтаах. Манна байыаннай дьайыы бэтэрээннэрин дьиэ кэргэттэрэ эмиэ доруобуйаларын чөлүгэр түһэрэн, босхо эмтэниэхтэрин сөп.

Өрөспүүбүлүкэбит иһинэн оҕолорго сыл ахсын, улахан дьонго икки сылга биридэ, кинилэри арыаллыыр киһиэхэ икки сылга биридэ айаннарын ороскуотун төлүүбүт. Өрөспүүбүлүкэбит таһыгар тахсар буоллактарына, социальнай өйөбүл көрүллүбэт.

Мань сэргэ биер араас анал техникскэй тэриллэринэн хааччыыы – сүрүн хайысхабытына буолар. Туттаах тэриллэринэн СФР (уруккута ФСС), эбилик тэриллэринэн биһиги тэрилтэ хааччыабыт. Реабилитацияҕа туһаныллар анал испийһэккэ киирбит наадылар малларын сыл ахсын атыылаһан биэрэбит. Бу иһигэр ыарахан ыарыһаха анаммыт механической орон, подъемниктар, велотренажер, ванна, онно аналлаах кириэһилэ уо.д.а. киирэллэр. Тустаах дьон сыл сангатыгар туохха наадылаларын ыйан, сайабылыанна суруйаллар, онно аукцион оҕоһуллар. Көрүллүбүт үп иһинэн туһааннаах малларын атыылаһан, дьоммутугар тиксэрэбит.

Көрбөт дьонго олохторун тухары, өрөспүүбүлүкэ бүддьүөттүн биенсийэлэригэр эбии төлөбүр көрүллэр. Хомунаалынай өгөлөрү төлүүллэригэр федеральной бүддьүөттэн 1566 солк. төлөнөр. Бу 2019 сылга дьири инбэлииккэ тахсыбыт дьонго ый ахсын көрүллэр. 2019 сыл кэнниттэн инбэлииккэ тахсыбыттарга ЕДК (Ежемесячная денежная компенсация) бэриллэр. Саха сиригэр олоор манньк инбэлииттэргэ хомунаалынай өгөлөрү төлүүллэригэр 4280 солк. эбии төлөбүр быһыытынан бэриллэр. Мань

сэргэ, регионга олоороллорун быһыытынан, биенсийэлэригэр эбии 4914 солк. төлөнөр.

Истибэт оҕолор кохлеарнай имплантаннарын батареятын сыанатын толуйан биэрэбит. Мань сэргэ тыһынар уорганнара ыалдьар дьон ингалятордарын, небулайзердарын сыанатын толуйабыт.

Доруобуйаларынан хааччахтаах дьон, байыаннай дьайыы инбэлииттэрэ олоорор дьиэлэрин-уоттарын, олох-дьаһах өгөлөрүн төлөөһүнгэ ыйдааһы харчытын толуйуохтарын сөп. Суумата олоорор дьиэлэригэр хас киһи пропискалааһыттан, дьиэ иэнигэ, төһө сууманы төлөөбүттэриттэн аабыллан тахсар. Ыйдааһы төлөбүрдэрин төлөөбүттэрин кэнниттэн, суоттанан, ый ахсын сангатын аабыллан, толуйуу көрүллэр. Бу өгөнү туһанарга сайабылыаннаһы “Е-Якутия.ру” портал, “МФЦ” тэрилтэ, эбэтэр биһиги хонтуорабытыгар кэлэн биэриэхтэрин сөп. Кылаабынаһа, үс сыл иһигэр иэскэ киирбэтэх, сууттамматах буолуохтаахтар.

Мань тэнгэ, тийинэн олоору алын кээмэйиттэн кыра дохуоттаах дьонго сылга биридэ матырыяалынай көмө бэриллэр. Бу көмө 19 тыһ.солкуобайтан саҕалаан, 30-тан тахса тыһ. солкуобайга тийэй буолуон сөп. Быйыл, уопсайа, 800 тыһ. солк. суумалаах көмөнү оҕордубут.

●●● **Өр кэмгэ көрүү-истии үлэтин систиэмэтин туһунан билиһиннэриэххит дуо?**

○○○ Доруобуйатынан хааччахтаах киһини көрөн-истэн олоор олус уустук. Маньаха өр кэмгэ көрүү-истии систиэмэтэ олоххо киирэн, билигин олус улахан тирэх буолар. Бастаан, биллэн турар, үгүс ыарахаттары көрсүбүпүт. Көмөлөһөөччү да быһыытынан үлэлиэн баһарар киһи ахсаана аһыах этэ. Билигин 34 штаппытыгар 46 үлэһиттээхпит. Сылай штакка үлэлиир исписэлиистэрит иккилии киһини көрөллөр. Көрүүгэ наадылар киһи бэйэтэ, эбэтэр чугас дьонго биһиэхэ тахсан биллэрбиттэрин кэнниттэн, экспедэр миэстэтигэр тийэн, туһааннаах киһини көрөллөр, сыаналыыллар. Төһө бэйэтин көрүнэрин, аһырын, туругун сыаналаан быһаараллар. Үһүс таһымнаах, ол эбэтэр олох сытар, элбэх көмөҕө наадылар киһиэхэ бэриллэр. Киниэхэ көмөлөһөөччү нэдиэлэҕэ биэстэ тийэн, биэс чаас устата көрөр. Иккис таһымна киирбиттэри исписэлиистэр 4 чаас, бастакы таһымнаахтары 2 чаас көрөллөр. Үлэһиттэригэр дьиэлэригэр тийэн көрөллөр-истэллэр, эмп, уу иһэрин хонтуруоллууллар, дабылыаннаһы мээрэй-

дииллэр, сууйаллар-сотоллор, наада буоллаһына, памперсын уларыталлар. Төрүт соһотох олоорор дьонго нэдиэлэҕэ сэттэ күн ананыан сөп. Оччотугар бу киһиэхэ икки көмөлөһөөччү сыһыарыллар. Бу үлэбитигэр балыһаны кытта ыкса үлэлэһэбит. Быраас кэтээн көрүүтүнэн, медицинскэй рекомендацияҕа олобуран, исписэлиистит үлэлэрэ тэриллэн ытыллар. Күн бүгүн 55 киһиэхэ көмөлөһө сылдьабыт.

Быйылгы сылтан, министриэстибэбит бырайыагынан, дьиэ кэргэнгэ элбэх өгөнү оҕорор киин иһинэн “Передышка” диэн анал отделение аһылынна. Манна 40 квота көрүллэн, 3-7, 7-14 саастарыгар дьири инбэлиит оҕолор 15 күнгэ күнүскү көрүүгэ киирэн табыстылар. Бу бырайыак инбэлиит оҕолоох ийэҕэ көмө быһыытынан, кини бириэмэлэнэн доруобуйатын көрдөрүнэригэр, тус дьарыгынан дьарыктанарыгар, эбии дохуот киллэринэригэр туһуланан олоххо киирбитэ. Мань сэргэ, киин аһыллыаһыттан физкултуура кабинета тиһиктээхтик үлэлиир. Инбэлиит оҕолор улахан реабилитациялыыр кииннэргэ сылдьан баран, салгы дьарыктамматтарына, улаханник туһамматтар. Маньаха бу кабинет кинилэргэ ананан аһыллыбыта. Төрөппүттэр бэйэлэрэ уочаракка суруйтаран, оҕолорун сөбүлээн сырытыннараллар.

●●● **Анал тиэхиньикэ прокатын өгөтүнэн төһө туһаналларый?**

○○○ 2023 сыллаахха өр кэмгэ көрүү-истии систиэмэтин отделения аһылларыгар икки мөлүһөнтөн тахса суума көрүллэн, аукцион нөҕүө доруобуйаларынан хааччахтаах дьонго техникскэй маллары, тэриллэри ылбыппыт. Прокат пууна олоору отделение көрүүтүгэр сылдьар дьонугар босхо уларсар. Холобур, сытар киһиэхэ ИПРА докумуонугар оронго наадылар диэн суруллар. Мань СФР биэриэр дьири, биһиги уларсабыт. Соробор инбэлииккэ тахсыбатах, олох кырдыаһас, биһиги көрүүбүтүгэр сылдьар дьонго эмиэ уларсабыт. Дьон үксүн травмаланан, баттыкка наадылар уларсаллар.

Мань сэргэ отделениебыт иһинэн төлөбүрдээх прокат үлэлиир. Уопсай тарыһтаах, сыаната удамыр. Уопсай суумата хас күн уларсыбыттарынан көрөн аабыллар.

●●● **Доруобуйаларынан хааччахтаах дьонго дьиэнэн хааччыыы балаһыанньата хайдаһый?**

○○○ Олоорор дьиэнэн хааччыыы, олоорор усулуобуйаны тупсары боппуруоһа сыты-

тык турар. Билигин 2005 сылга дьири, дьиэнэн хааччылыыга, олоорор усулуобуйаны тупсарыыга учуокка турар, реестргэ киирбит инбэлиит дьонго дьиэнэн хааччыыы үлэтэ бара турар. Бу кэрчиккэ дьири, Чурапчы улууһугар уопсайа, 23 киһи турбута. Билигин туругунан бары кэриэтэ социальнай төлөбүрү ыллылар. Онтон үлэ салгыы ытыллыахтаах. Доруобуйатынан хааччахтаах, олоорор усулуобуйатын тупсарыыга наадылар киһи хаһан баһарар олохтоох дьаһалтатыгар тийэн, сайыбылыанна суруйан, реестргэ киириэн сөп. Сайабылыаннаһы регистрациялатан баран, куопуйатын бэйэтигэр хаалларынара тоһоостоох.

Мань сэргэ, Дьокуускай куоракка анал социальнай дьиэ баар. Манна, холобур, диализтанар, куоракка киирэн чаастык көрдөрүнэр, эмтэнэр ыарыһах дьон ол дьиэҕэ киирэн, быстах кэмгэ олоороллор. Оннук дьиэҕэ наадылар дьонго 2010 сылтан уочаракка ылбыппыт. Билигин туругунан 44 киһи баар.

●●● **Устудьуон оҕолорго туох көмө баарый?**

○○○ Инбэлиит устудьуоннара аканамыт Дьокуускай куоракка техникум-интернат үлэлиир. Онно үөрэнэ киирдэхтэринэ, биһиги сылга биридэ айаннарын ороскуотун төлүүбүт. Күһүн үөрэнэ баралларыгар, саас дойдуларыгар сыһыанна кэлэллэригэр, үөрэхтэрин бүтэриэхтэригэр дьири, төлүүбүт.

●●● **Өссө биер улахан көмөнөн социальнай хантыраак буолар. Тустаах дьон төһө туһанарый?**

○○○ Инбэлииттэр бэйэ дьыалатын тэринэллэригэр тирэх буолар анал бырагыраама олохтоммута. Бу социальнай хантыраак бырагырааматынан кинилэр бырайыактарын көмүскээн, 500 тыһ. солк. дьири солкуобай сууманы ылан, урбаанынан дьарыктаньахтары, биитэр кэтэх хаһаайыстыбаны тэриниэхтэрин сөп. Дохуоттара тийинэн олоору алын кээмэйин 1,5 төгүл ылбыттан кыра буолуохтаах. Сылга икки квота бэриллэр.

●●● **Түмүккэ туох диэн этиэ этигит?**

○○○ Биһиги тэрилтэбит өгөтүнэн туһанар, сэнгээрэр дьоммут-сэргэбит көрүллэр көмөлөр, сокуонга киирэр уларыһылар, үлэбит-хамнаспыт туһунан сырдатар “Вконтакте”, “Телеграм” бөлөхтөрбүтүгэр киирэн, билэ-көрө олооролоро тоһоостоох. Барыгытын кэлэн иһэр Саргылаах Саҥа дьылынан эбэрдэлибин! Кытаанах доруобуйаны, бигэ туруктаах, уйгулаах олобу баһарабын!

Биир идэҕэ бэриниилээхтик үлэлиир сылдьар Виктор Пермяков

Бэлиэ дата. Ахсынньы 22 күнүгэр Энергетик күнэ бэлиэтэнэр

Елена МАКАРИНСКАЯ

"Дойдуну дьоно киэргэтэр" дииллэрини, Чурапчыбытыгар туруу үлэһит дьон үгүстэр. Биир тэрилтэҕэ уһун кэм устата бэриниилээхтик үлэлээбит, үлэлиир сылдьар дьоммутунан киэн туттабыт. Бу кинилэр дойдунуларыгар бэриниилэрин, тапталларын бэлиэтэ буоллаҕа. Биир оннук кининэн "Якутск-энерго" Киин электротехник ситимнэригэр кириэр Чурапчытаагы РЭС техникческэй холбооһун инженерэ Виктор Афанасьевич Пермяков буолар. Кини быйыл бу тэрилтэҕэ үлэлээбитэ орубуна 30-с сыла.

көтөҕөн ылар уонна бэйэтэ суулан түһэр. Суулан түһэрин саҕана остуолба бэйэтэ туран кэлэр.

1997с. Александр Драгун диэн "Мехколонна-57" прорабын ытан, үрдүк күүрүүлээх 35-тээх линияҕа анкернай остуолбаны уларытарга көмөлөһүннэригэр. Ол саҕана биһиги оннук уопуппут суоҕа. Онон кинини кытта Сыланҥа сылай биригээдэ тийэн, олохтоох монтер Юрий Платонов эргэ дьиэтигэр, балааккаларынан түһэн, 2 анкернай остуолбаны онорбуттук. Александры экирэтэ сылдьан, көрөн-үөрэтэн, блокнопар барытын сурунанылбытым. Дьэ, ол кэнниттэн бэйэбит Одьулуун-Дирин-Хайахсыт линиятыгар, билигингэ Молодежная түөлбэ диэки баар анкернай остуолбаны уларыппыт. Онно монтердарынан Сергей Керемясов, Афанасий Городецкай, Сергей Ноев, Александр Чепалов, суоппардарынан Егор Лебедев, Михаил Коркин, тырахтарыһынан Николай Марков, буровигынан Афанасий Антипин үлэлээбит-

” Виктор Афанасьевич дьэ кэргэнин билиһиннэрдэххэ, олобун аргыһа Любовь Дмитриевна үөрэх салалтатыгар үлэлиир. 2 уол оҕолоохтор. Улахан уол ерөспүүбүлүкэтээҕи лицейгэ 11-с кылааска үөрэнэр. Кыралара улуустаагы гимназия 9-с кылааһын үөрэнээччитэ.

тэрэ. Онтон ылата ити хайысхаҕа үлэ барбыта.

1998с. уу кэлэн, Чуораайытаҕа элбэх остуолба ууга былдьаммыта. Механизированной колонна күүһүнэн объездной вынос онорбуттук. Онтон кыһын демонтаж үлэтин биһигэ РЭС-тэргэ сүктэригэр. Онон хас да килэмтир 220 киловольт габариттаах линияны демонтажтаабыт. Монтерунан Леонид Постников, Сергей

Керемясов, Афанасий Городецкай, Сергей Ноев, Александр Чепалов, эдэр монтер Дмитрий Аммосов, суоппардарынан Иван Илларионов, Иннокентий Катакинов буолан үлэлээбиттук.

2000 сылларга биһигэ Урал базатыгар улахан МРК-750 буровой установка кэлбитэ. Ону уопуттаах суоппар Николай Гаврильев баһылаан үлэлэпитэ.

2002с. начаалынньыкпыт Филипп Барашков, кылаабынай инженербит Иван Баин, стар-

даҕа үөрэнэ көппүтүт. 19-суо этибит, үгүстэрэ "Якутск-энерго" салайар дуоһунастарга үлэлиллэрэ. Кинилэри кытта алтыһан, икки ый үөрэнэн, элбэҕи билэн-көрөн кэлбитим.

Кэлэн баран, 2005с. подстанционник маастар үлэтигэр кеспүтүм. Миэхэ монтердарынан Александр Романов, Лев Иванов үлэлээбиттэрэ. Улахан сепараторнай установканы ажалбыттара. Ону баһылаан, арыны ыраастатар этибит. Улахан МКП-110 выключательтээн, улахан трансформатор-

нааҕа, куруутун өйүүр, сүбэлиир буолара.

Ити курдук үлэбитинэн элбэх куюнуустар да, сэминээрдэр да буолаллара. Онно барытыгар кыттан, уопутуран, билиит-көрүүбүт кэнгир буоллаҕа.

2015-2016сс. үлэбит кэрингэ улааппыта, сылга ортотунан 600-чэкэ техусулуобуяа онорулар этэ, кумааҕы үлэтэ эбиллибитэ. Техник штата көрүллэн, эдэр киһи Андрей Дьяковская кэлбитэ. Маны тэнгэ мобилнай биригээдэ тэриллибитэ. Ол биригээдэҕэ мин – инженер, техник уонна маастар штата арыллыбыта, икки электромонтер, икки суоппар. Ити курдук састаабынан, бэйэбит күүспүтүнэн элбэх үлэни онорор этибит. Онтон биир монтербут диспетчер дуоһунаһыгар көһөн, биирбит киин ситимнэ баран, аҕыһаан хаалан тохтообуппук, - диэн Виктор Афанасьевич бэрт үчүгэйдик саас сааһынан сааһылаан кэпсээтэ.

"Уруккуга холоотоххо, билигин хайдаҕый?" диэн ыйытыбар: "Уруккуга холоотоххо, үлэлиргэ чөлчөккү буоллаҕа дии. Тиэхиньикэ арааһа баар. Быйыл сана автобус биэрбиттэрэ, кыраан, 2 буровой установка, 3 вышка, 1 манипулятор, 1 многоцелевой установка бааллар. Холобур, урут остуолбаҕа коптитынан тахсар эбит буоллахпытына, билигин вышканын тахсабыт. Маны таһынан 1С бырагыраамаҕа, көмүүтөр нөҕүө үлэлибит", - диир.

30-тан тахса сыл үлэлээбит киниттэн биир сиргэ бачча уһунук үлэлиргэ туох нааданы дьэ ыйытыбын хайаан да биэриэхтээхпин. Онно «Идэбин таптыбын, билигини эдэр кэлэктиби да кытта үлэлирибин астынабын», - диэн чопчутук хоруйдаата. Эдэр кэлэктипкэ Виктор Афанасьевич билигин бэйэтэ "хаама сылдьар энциклопедия" буолуохтаах.

"Эдэр үлэһиттэр биһигэ олус үчүгэйдик үлэлиир сылдьалларын көрөн астынабын. Утум салланан, көлүөнэттэн көлүөнэҕэ бэрилли баар курдук. Урукку үлэһиттэрбит, бэтэрээннэрибит билиилэрэ кинилэргэ хайдах эрэ бэриллибит диэн көрөбүн. Биир идэлээхтэрбин барыларын Энергетик күнүнэн, Киин электротехник ситимнэр 60 сыллаах үбүлүйдэринэн уонна кэлэн иһэр Саҕа дьылынан эҕэрдэлиибин! Кинилэргэ саахала суох үлэни, үрдүк ситиһиһи, кытаанах доруобуйаны, тус олохторугар дьолу-соргуну баҕарабын. Эдэр ыччаты биһиги тэрилтэбитигэр кэлэн үлэлээн дьэ ыһырабын, вакансиялар бааллар", - диэн Виктор Афанасьевич кэпсэтибитин истинник түмүктээтэ.

Хаартыскалар дьоруой тус архыыбыттан ылыллылар.

Килийиэни кытта үлэ кэмигэр.

шай маастарбыт Гаврил Кардашевская көбүлээһиннэринэн, Чурапчы 110/35/10 киловольттаах подстанциятын аттыгар полигон кини ситим РЭС-тэрин икки ардыларыгар күрэхтэһини тэрийбиттэрэ. Горнайтан, Ханаластан, Намтан, илин эңэр улуустарынан кэлэн, профессиональной маастарыстыбаҕа күрэхтэспиттэрэ. Биһиги чурапчылар 2-с миэстэ буолары ситиспипт. Суоппардар күрэхтэригэр Никита Корякин бастаабыта.

2003 с. "Якутск-энерго" үрдүнэн куюнуусту биллэригэр. Кыайылыахтар Канадаҕа баран үөрэнэн кэлиэхтээхтэрэ. Чурапчытан диспетчер Александр Габышевтыын иккиэ буолан кыттыбыппыт. Хас да түһүмэҕи ааһан, үөрэнэр чыэскэ тиксибитим. Дьокуускайга Эксплуатация уонна өрөмүөн сулуспатыгар ынырыллан инженеринэн үлэлээбитим. Иван Захаров начаалынньык, уопуттаах үлэһиттэр Людмила Усманова, инженердэр Александр Собакин, Сергей Соколов о.д.а. бааллара. Олус үчүгэйдик үлэлиир-үлэлиир СГУ-га үөрэмипп. Омук тылыгар улахан сөөлүтү уураллара. Күһүн экссэммин туттаран, Чурапчыбар кэлбитим. Салгыы Саҕа дьыл кэнниттэн Москваҕа ыһыттар. Онно тийэн, эмиэ экссэмэни туттаран баран, Кана-

дартан арытын сепэрээтэрдээн, ыраастаан, емкостарга быраҕан баран төттөрү быраҕар этибит.

2006с. Чурапчыны хааччылар 2 улахан 16 мегаваттаах трансформатордартан биридэстэр алдынан хаалбыт түгэнэ баара. Ону уларытыга улахан үлэ барбыта. Элбэх исписэлииттэр кэлбиттэрэ. Арытын сепэрээтэрдирбит, переключение буолара. Сарсыарда эрдэ кэлэн переключениены саҕалыырбыт уонна киһэ бары бүтэн барбыттарын кэнниттэн переключениены онорон баран дьэлиирбит. Ити курдук трансформаторбит кэмигэр уларытыта.

2007с. сана техникческэй холбооһун салаатын арыыбыттара. Онно бастаан, техник, онтон 2008с. инженер буолбутум. Саҕа эбийиэктэри киллэриигэ, ол эбэтэр чааһынай дьэилэр, социальнай эбийиэктэр, элбэх кыбаргыралаах дьэилэр барыта биһиги нөҕүө ааһаллар. Биһиги миэстэтигэр тийэн хантан холбонун сөбүн көрөбүт, холбуур туочукатын быһаарабыт.

Итини таһынан бэйэм тэрилтэбэр үлэ харыстабылын боломуочунайа этим. 2010с. боломуочунайдар куюнуустарыгар кыттан кыайбытым. Профсоюз бэрэссэдээтэлэ Елена Никитина илииттэн наҕараада ылбыттаахпын. Елена Николаевна олус үчүгэй сыһыан-

Юлия Макарова – сыл бастынг учуутала

Ситиһии. Чурапчы гимназиятын учуутала Юлия Макарова өрөспүүбүлүкэтээби «Сыл бастынг учуутала» күрэх мунгутуур кыайыылаабынан ааттанна

Марфа ПЕТРОВА

Дьокуускайга үөрэх эйгэтин үлэһиттэрин биир сүрүн, идэ сатабылын көрдөрөр, үгэскэ кубулуйбут «Сыл бастынг учуутала» өрөспүүбүлүкэтээби куонкурустара түмүктэннэ.

Куонкурус мунгутуур кыайыылаабынан С.К.Макаров аатынан Чурапчы гимназиятын англия уонна кытай тылын учуутала Юлия Макарова буолла. Бу күннэргэ Юлия Мироновнаны кытта көрсөн, куонкурус хайдах ааспытын уонна оҕону үөрэтии, үлэтин туһунан ыйыталастыбыт.

●●● **Үтүө күнүнэн, Юлия Мироновна! Үрдүк ситиһиинэн истинник эбэрдэлиибит! Куонкурус туһунан баһаалыста сырдата түс эрэ.**

○○○ Дорообо, махтал. Куонкурус 5 күн устата ытылынна. Бастакы күн куонкурус үөрүүлээх аһыллыыта, онтон сэрэбиэй тутуута буолбута. Күөн күрөскэ бэйэлэрин улуустарыгар кыайыт 19 бастынг учуутал кытынна. Онон куонкурус олус күүрүүлээх буолла. Иккис күммүтүгэр «Педагогическая интервью» бастакы түһүмэхпит сағаламмыта. Манна хас биирдии кыттааччы 15 боппуруостаах билиэти талан, 30 мүнүүтэ иһигэр тиэмэни үчүгүйдик арыян, ситиһии кэпсэиттэх. Миэхэ «Төрөппүттэри кытта үлэбэ, эдэр учууталларга тугу сүбэлиэн этэй?», «5-с кылаас оҕотугар ханнык кинигэни сүбэлиэн этэй?» уонна «Оҕо оскуолаҕа билии ылара сүрүн дуу, эбэтэр дьону кытта алтына үөрэниэхтээх дуу?» уо.д.а. боппуруостаах билиэт түбэспитэ.

Онон 39, 40 №-дээх оскуола-ларга аһаҕас уроктарбытын ыппыппыт. Уроктарбыт тиэмэтэ былаанынан, ханнык түбэспитинэн этэ. Ол иһин түргэн хамсаныылаах бэлэмниинилэр аастылар. Уругум табыллан, бэйэм астына сылдыабын.

Оҕолор олус көхтөөхтүк кыттыбыттара, англия тылынан үчүгүйдик сағарбыттара, үрдүк таһымнаах билиилэрин көрдөрбүттэрэ. Онон уругум сэргэхтик, былааннамытын курдук ааспыта.

Куонкуруспут үһүс түһүмэбэ – маастар-кылаас. Саамай сылаалаах уонна саамай интэриэһинэй түһүмэх. Маастар-кылааска сарсыардаттан киэһэ 9-ка диэри сырыттыбыт. Учууталлар тус үлэлэригэр туох ньыманы туһаналларын көрдөрдүлэр, киһи сэнээрэн истэр, санаҕа үөрэнэр.

Маастар-кылаас кэнниттэн 10 лауреаты таһаарбыттара. Ол иһигэр мин баарым. Онон, өссө икки түһүмэххэ кыттар көңүлү ылбыппыт. Бээтинсэбэ бастаан, хамаанданан араһан, блицтурнирга күөн көрсүбүппүт. Сорудахха араас ситуациялары биэрбиттэрэ. Ону хамаанданан олонор ырытан, уустуктардаах балаһыанньаттан хайдах түргэнник тахсарбытын, турбут күчүмүздэйдэри судургутук быһаарарбытын сүбэлэһэн онорбуппүт. Эмиэ сэргэх, интэриэһинэй түһүмэх буолла. Онон дьэ, түмүктүү түһүмэхпит – «Образовательный форсаж». Манна 3 мүнүүтэ иһигэр бырайыак онорон таһаарбыппыт. Бу түһүмэх барыбытыгар сонун буолла, быйыл саҕа Арасыйыа үрдүнэн киирбит. Онон миэхэ эрэ буолбакка, барыбытыгар биер ыарахан, ураты түһүмэх буолла.

Ити күннэр усталарыгар кыттааччылар сүбэ-ама бэрсэн, маастар-кылаастарга уолуп атастаһан, санааларбытын үллэстэн, чугастык билистибит.

●●● **Юлия, учуутал идэтин хайдах талбыккыный?**

○○○ Мин – төрүт Чурапчы олохтооҕо буолабын. Ахсыс кылааска диэри С.А.Новгородов аатынан Чурапчы орто скуолатыгар үөрэммитим. Онон Чурапчы гимназиятыгар кеспүтүм. Оччолорго эрдэбэс оҕолор инники идэбит туһунан толкуйданар кэммит буоллаҕа. Мин үөрэтэр учууталларбын көрөн, кинилэртэн холобур ылан, ки-

нилэр курдук учуутал буолар баҕа санаа үөскээбитэ. Онон тыл үөрэбэр киирэрэ эрдэттэн бэлэмнэнэн барбытым. Оскуолабын бүтэрэн, үрдүк үөрэххэ судургутук киирбитим. Англия уонна кытай тылын стажировкаларын этэннэ ааһан, Кытайга үөрэнэн кэлбитим. Үөрэхпин бүтэрээт, тута учууталлаабатабым, суолум арыый атыннык салаллыбыта. Ол курдук, бастаан, университетка преподавателинэн үлэли хаалбытым. Өр буолбакка, дойдубар Чурапчыга кэлбитим. Үөрэх салалтатыгар кылгас кэмнэ үлэлээбитим. Онон 2014 сыллаахха дириэктэри иитэр үлэбэ солбуйааччынан аманнытым. Икки сыл курдук буолан баран, дьэ, бағарар идэбэр киирэн, билингэ диэри учууталлыы сылдыабын. Ону тэнэ 2016 сылтан кылаас салайааччытынан үлэлибин. Ааспыт сылга биер кылааһы ситиһиилээхтик выпустуаан, билигин 6-с кылаастары илдэ сылдыабын. Билигин англия, кытай тылыгар 5,6,7 кылаастары үөрэтэбин. Учуутал идэтин таларбар миэхэ күүс-көмө буолбут ытыктыыр учууталларым билигин даҕаны үлэбэр наар тирэх, сүбэ-ама буолар настаабынныктарым буолаллар.

●●● **Педагог үлэтигэр саамай ыарахан тугуй?**

○○○ Учуутал идэтэ, биллэн турар, чэпчэки буолбатах. Хас биирдии учуутал, педагог күнэтэ араас кыһалгалары көрсөн сөп. Холобур, үөрэх эйгэтигэр үлэли киирэрбэр бастаан, төрөппүттэри кытта үлэни арыый ыарыҕатар этим. Учуутал үөрэнээччини эрэ кытта буолбакка, хас биирдии төрөппүтү кытта уопсай тылы булуохтаах. Хата, миэхэ көхтөөх, эйэбэс төрөппүттэр түбэһэн, кылааспыт үлэтэ куруук таһаарылаах буолар этэ. Онон бастакы кылааһым төрөппүттэригэр махтанабын.

●●● **Бэйэбит үөрэтэр тус ньымалааххыт буолуодии?**

○○○ Гимназияҕа саха-англия филологиятын кафедратыгар

араас бырайыактары үлэлэтэбит, тыл нэдиэлэлэрин тэрийэбит, оҕолорго күрэхтэри, олимпиадалары ыытабыт. Үлэбит олус интэриэһинэй, уонна оҕолору кытта үлэбэ сағаттан-сағана ньымалары булабыт. Бэйэм үлэбэр сөбүлээн туттар ньымам – региональнай компонены туһаныы буолар. Холобур, күннэбэи олохпугар туттар тылларга, олонор сирбитигэр, Чурапчыбытыгар сыһыаннаах тиэмэлэргэ олобуран, үөрэтэр матырыйаалбын бэлэмниибин. Оччоҕо оҕо тийимтиэ, өйдөнүмтүө уонна интэриэһинэй буолар диэн бэлиэтиибин.

●●● **Оҕолорун сүрүн ситиһиилэригэр сырдата түс эрэ.**

○○○ Оҕолорум сүрүн ситиһиилэри билиһиннэрдэххэ, научнай-чинчийэр үлэбэ 5-с кылаасан дакылааччытым Дуолан Ноев ситиһиитэ буолар. Кини үлэтин боростуой тиэмэттэн сағалаабыппыт. Онтукайбыт сайыннар-сайдан, ыараатар-ыараан испитэ. Ону ыарыҕатан, информатика учууталын Игорь Сивцевы салайааччы буол диэн көрдөһөн, үлэбит кэнээбитэ, научнай хабааннаах буолбута. Бу үлэбинэн Дуолан патент ылбыта уонна элбэх кэмпириэнсийэбэ ситиһиилэммитэ, Михаил Николаев аатынан «Знанием победишь» истипиэндийэ лауреата буолбута. Ону таһынан Михаил Николаевка аналлаах англия тылынан эссе суруйуутун күрээт Дайаана Пестерева бириистээх миэстэни ылбыта. Эмиэ биер улахан ситиһиибинэн буолар. Оҕолор сыллата олимпиадаларга, научнай кэмпириэнсийэлэргэ ситиһиилээхтик кытталлар. Былырынныгы выпускнищам Карина Баина Арасыйыа, өрөспүүбүлүкэ таһымнаах кэмпириэнсийэлэргэ үгүс ситиһиилэрдээх.

●●● **Оскуолаттан ураты иллэн кэмгэр тугунан дьарыктанабын?**

○○○ Оҕо эрдэпиттэн кинигэ аағарбын сөбүлүүбүн. Иллэн

кэммэр омук тылынан суруллубут кинигэни аағарбын, кинилэри көрөбүн. Мин, уопсайынан, үлүһүйүмтүө сорус киһибин, түргэнник интэриэһиргээн араас туһалаабынан дьарыктанан ылабын. Маны сэргэ иккис үөрэтэр тылым – кытай тыла буолан, билибин сайыннаран, умнубат гына үөрэтэбин. Ону таһынан уопсастыбаннай ноҕоруускалаахпын. Ол курдук, профсоюз кэмистиэтин чилиэнэ буолабын.

●●● **Учуутал идэтин талбаҕың буоллар, ханнык идэбэ сыстыан этэй?**

○○○ Тыл үөрэхтээбим быһыытынан тылбаасчыт эбэтэр наукаанан диригник дьарыктанам этэ дии саныыбын. Науканы сэргиир буоламмын, үөрэбим кэнниттэн магистратураҕа үөрэммитим. Эбии аспирантураҕа туттарсан көрөхпүн, соло, бириэмэ тийибэт курдук. Ол оннугар оҕолору кытта научнай, чинчийэр үлэнэн дьарыктанарым эмиэ олус интэриэһинэй, умсугутуулаах.

●●● **Юлия Мироновна, кэпсээнин иһин махтанабын. Саха сирин чизин бүтүн Арасыйыатаабы куонкуруска ситиһиилээхтик, дьоһуннаахтык көмүскүүргэр, үлэн өссө таһаарылаах буоларыгар бағарабыт.**

○○○ Махтанабын уонна түгүнэн туһанан, куонкурус сағаланыабыттан бүтүөр диэри миигин кытта бииргэ үлэлэспит хамыһыйабар махталбын тиэрдэбин. Кафедрам салайааччыта Наталья Белолоубская сүбэлээн-амалаан, миигин илдэ сырытта. Гимназиям салалтатыгар уонна өйөбүл буолар кэлигэлэрбэр, үөрэх салалтатыгар махтанабын. Киһи халын хамаандалаах, өйүүр дьонноох буоллабына, ситиһии кэлэр. Ону олус сыаналыыбын. Барыгытын кэлэн иһэр Саҕа Дьылынан истинник эбэрдэлиибин, дьолу-соргуну, таһаарылаах үлэни-хамнаһы бағарабын.

Чулуу теннисчиттэрдиин алтыспыппынан киэн туттабын

Ахтан-санаан. Өрөспүүбүлүкэ спорда, остуол тенниһэ сайдарыгар бырааттыы Дoбордуураптар дьoһун кылааттарын киллэрбиттэрэ

Дoбордуураптар улахан убайдарын Станислав Михайлович кытта ордук чугастык Чурапчыга көһөн кэлбиттэригэр алтыспытым.

Бу иннинэ Январина Ивановналыын Москва куоракка үөрэтэр-эрчиллэр сүүмүрдээһингэ тийэн, кинилэр дьиз куортамнаһан олорор кэмнэригэр түспүттү. Станислав Михайлович сиэнэ дьарыгын хонтуруолга ылан, дьарыкпар сылдыар этэ, сүбэ-ама биэрэрэ. Кини сүбэтинэн 17-тэ ракеткаҕа төрөппүттэр, учууталлар, оскуола оҕолоро диэн табаарысты күрэхтэһиини ыспытым. Станислав Михайлович төрөппүттэр хамаандаларын хапытаана, кинилэри түмээччи буолан, күүс-көмө буолбута. Күрэхтэһии сүрдээх тэрээһиннээхтик, тыҥаһыннаахтык, өрө күүрүүлээхтик барбыта. Бары дуоһуйан, үөрэн-көтөн тарҕаспытыт.

Оттон тириэньэрбинээн Александр Михайловичтын хайдах аан маҥнай билсиппин олох өйдөөбөппүн. Хайаа да кини иннигэр стройдаан туран, дьарык сыалын-соругун истэн, бастакы эрчиллиилэрбитин көрдөрөн биэрбитин онорбут буолуохтаахпыт.

Александр Михайлович «свеча» уонна «подрезка» диэн уустук техникскэй приемнары үһүнүк тутан, сүтэрбэккэ, сыыспакка аҕала турара. Билигин санаатахха, күрэхтэһэр сатабылы үксүн киллэрэн, спарринг-партнер буолар эбит. Киниттэн очукуо ыла сатыахтаахпыт. Тиригизпитигэр диэри үлэлиир этибит да, олох сыһан биэрбэт – аҕыйах очукуону ыларбыт. Тириэньэрбинээн бу приемнары утары дьайан, охсон дьарыктанарбын наһаа астынар уонна дуоһуйар этим. Алексан (норуokka биллибит аата – ааттын сымнаҕас) киэн холку, эйбээс-сайаҕас майгылаах, кыһыгар диэни сатаабат буолан буоллаҕа, күрэхтэһэ туран кини аттыбар баар буоллаҕына, уоскуйан, долгуйарым аһан хаалара. Кини утарылаһааччыбыт мөлтөх өрүтүн, туга табыллыбатын, ханнык ньыманы ордук күүскэ туттаргытын тийимтиэтик сүбэлээн биэрэрэ.

Александр Михайлович бэйэтэ күрэхтэһэр буоллаҕына, олох күүскэ настройкаланан киирээччи. Утаралаһааччытын ооньуур ньымагын билбит буолааччы уонна кимниин да күрэхтэһин, дьарыктаньын, туттара-хаптара сыыдамсыһан, атыннык эттэххэ, «ооньуу иһигэр киирэн хаалааччы», тиритэ-хорута ооньуурун сөбүлээччи. Наһаа үөрэр этэ – эдэр кэскиллээх теннисчиттэртэн. Кинилэр күрэхтэһиилэрин көрө

сылдыан, сүбэ-ама биэрэрэ. Кыайыларыттан эрэ буолбакка, остуол тенниһин көрүнгүн абылангар ылларан эрэллэриттэн олус астынара.

Александр Михайлович салалтатынан оскуолабыт, оройуоммут, өрөспүүбүлүкэбит чиэһин ситиһиилээхтик көмүскээбиппит. Өрөспүүбүлүкэбэ биирдиилээн уонна хамаанданан үөрэнээччилэр ортолоругар бастыыр иһин күрэхтэһиилэригэр куруутун бастыыр этибит. Хабаровскай, Магнитогорскай, Улан-Үдэ куораттарга Улук Илин уонна Сибиир зонатын биирдиилээн уонна хамаанданан бастыыр күрэхтэр Паша Винокурова, Брита Попова, Миша Дoбордуурап, Вася Кривошапкин, Никита Попов буолан сылдыталаабыспыт. Москва куоракка үөрэтэр-эрчиллэр сборга Миша, Брита буолан, ый аһаара эрчилибиппит. Күрэхтэһиилэрбитигэр, айаммытыгар элбэх мүчүргэннээх да, ыксаллаах да түгэннэр элбэхтэр этэ. Бу түбэлтэлэртэн Александр Михайлович мындыр, тобуллаҕас өйүнэн түргэнник тахсара. Ол курдук, биир түгэни аһыннахха, Улан Үдэбэ 1969с. балаҕан ыйыгар сарсыарда күрэхтэһэ тийибиппитигэр, биир тэн форма, эмблема ирдээтилэр. Тириэньэрбит «Билигин кэлиэм» диэт, тахсан барбыта. Сотору буолаат, кыргыттарга хара футболка, уолаттарга хара маайка уонна кэтит лейкопластырь аҕалбыта. Лейкопластыры формаларытыгар сыһыаран баран, «САХА»-диэн ружуканан кестөр гына суруйан кэбиспитэ. Эмблема бэлэм.

Ол күрэхтэһиилэргэ биһигиттэн бастын көрдөрүүнү ситиһээччи – Миша Дoбордуурап. Кини өрөспүүбүлүкэбэ оҕолорго иннин кимиэхэ да биэрбэтэбэ. Миша күүстээх ооньуоччулары кыайталаан ытаппыт түгэннэрэ элбэх этэ. Кини наһаа кыраһыабайдык, техникнэйдик, мындырдык ооньуур этэ. Миша Дoбордуурап күрэхтэһэ киирэрэ

рин кэтэһээччи, батыһа сылдыан көрөөччү, киниэхэ «ыалдыааччы» үгүс буолара. Кини ким-хайа иннинэ, саҥа ньыманы түргэнник ылынан, сатыы охсоро. Ол курдук, «Топ-спин» диэн техникскэй приему, оччолорго устудьуон Петр Оконешников уһун өрөбүллэргэ кэлэ сылдыан көрдөрбүтүн, аҕыйах кэм иһигэр сатаабыта.

Михаил Михайлович Хабаровскайдаағы физкултуура институтун бүтэрэн баран, салайар үлэлэргэ үрдүк таһаарылаахтык үлэлээбитэ. Ол курдук, үрдүк кылаастаах спортсменнары Россия, Аан дойду таһымыгар таһаарар сыаллаах тэриллиттэ ШВСМ (Школа высшего спортивного мастерства) саҥа аһыллыбыт сылларыгар дириэктэринэн үлэлээбитэ. Онно үлэли олон, спортсменнары, каадырдары талыы боппуруоһунан утумнаахтык дьарыктаммыта, оройуоннарга тириэньэрдэр үрдүк ситиһиилэнэллэригэр болжомтонун уурбута. Итини таһынан, өрөспүүбүлүкэ спортивнай оскуолаларыгар отделениелары

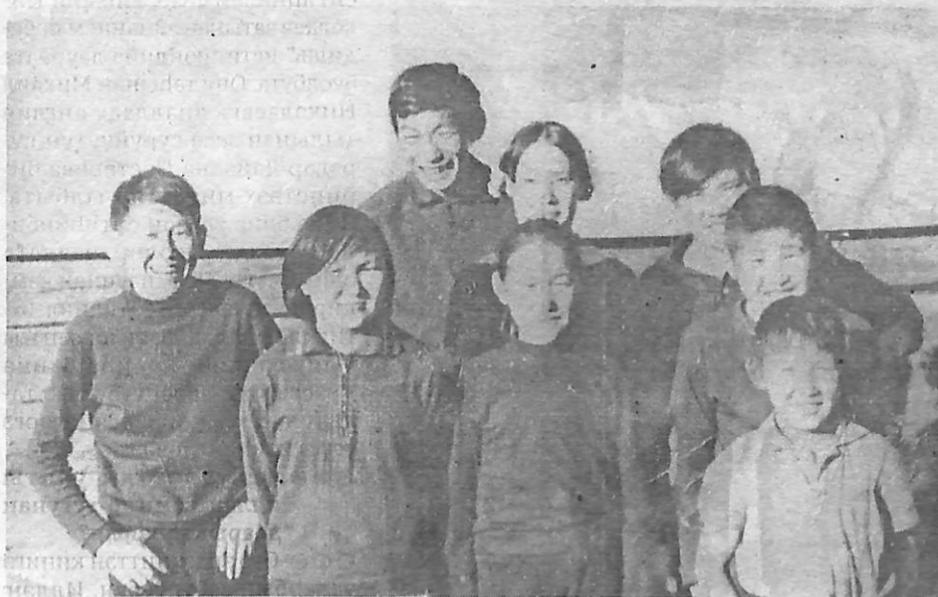
аһы боппуруостарын туруорсара. Ол курдук, 1992 с. Чурапчытаағы спортивнай интэринээт-оскуолаҕа доборунан Н.Н.Поповтуун остуол тенниһин отделениетын туруорсан астаран, улууспутугар бу көрүн 20-чэ сүл кэнниттэн иккис тыһынын ылан сайдарыгар олук уурбута. Бу туруорсууттан саҕалаан оччотооһу ЧРОСИО дириэктэрэ М.Д.Гуляев, кэлин 2005 сыллаахха ЧГФКСИ ректора И.И.Готовцев (отделение аһан) өйөөннөр остуол тенниһэ улууспутугар, өрөспүүбүлүкэбэ күүскэ сайынна диэн сыыспатын буолуо. Ол курдук бу уустук көрүнгэ Чурапчы улууһун Хатылы нэһилиэгиттэн Кривошапкин Изот Москва куоракка Россиятаағы олимпийскай резервэ училищетыгар дьарыктанан, Россия үөрэнээччилэрин ортолоругар саастыылаахтарыгар чемпион үрдүк аатын сүктэ, училище бастыггарын кэккэтигэр киирдэ. Изоттан ситимнэ-

нэн, былырынгы үөрэх дьылыттан Самара куорат остуол тенниһин спортивнай оскуолатыгар үөрэнэ сылдыар Румянцев Айаал быйыл 14-гэр диэри саастаах уолаттарга Россия сүүмүрдэммит хамаандатын саастаабыгар киирдэ. Айаал аҕата Румянцев В.И. Саха сирин үөрэнээччилэрин сүүмүрдэммит хамаандатын сүрүннүүр тириэньэрэ, ЧГИФКСИ бастын выпускнига, сахалартан бастакы РФ спордун маастара.

Михаил Михайлович олохтон эдэр сааһыгар соһуччу туорабатаҕа буоллар, быйыл ахсынны 12 күнүгэр 70 сааһын туолуохтаах этэ. Баара буоллар, өрөспүүбүлүкэ спорда, остуол тенниһэ сайдарын туһугар төһөлөөх элбэх үлэни үлэлиэ, идиэйэлэри киллэриэ этэй.

Олохпор бырааттыы Дoбордуураптары үһүннэрин кытта алтыспыппынан, киэн туттабын

Светлана Башарина.

Иһирэх тылынан. Кассир Ася

Билигин сааһыран олорон санаатахха, киносеть тэрилтэтигэр дьэ-уот түбүгүн аахсыбакка, наһаа да күүрэн-хааран үлэлээбит эбиппит.

Олортон биридэстэрэ – бииргэ үлэлээбит кэлиэгэбит, “Сэрии сылларын оҕото” бэлиэ хаһаайына, үлэ, Саха сириг кии-нэтин бэтэрээнэ, Чурапчы улуунун Бочуоттаах бэтэрээнэ, Россия Бочуоттаах кинематографига Анисия Софроновна Захарова буолар. Кини – дьонно-сэргэбэ үтүө сыһыаннаах, сытыары-сымнаһас, холку майгылаах, үлэтигэр эппиэтинэстээх киһи. Анисия Софроновна быйыл алтынньыга ытык 80 сааһын сэргэхтик, дьэ кэргэнин, оҕолорун, сиэннэрин уҕараабат тапталларыгар угуттанан, толору дьоллонон, дьонуннаахтык көрүстэ.

1970-1980 сылларга нэһилиэнньэ киинэбэ көхтөөхтүк сылдьара, олоһу кытта тэнгэ хардылыахтарын, билиэхтэрин-көрүүхтэрин баҕараллара. Күнүскү сылаалаах үлэ кэнниттэн дьэ-уоттун, үлэлэрин үмүрүтэн, тизтэйэ-саарайа киинэ-тыһаатырга, кулуупка тийэллэрэ. 1984 сыл, мин “Маарыкчаан” киинэ-тыһаатырга киномеханигынан үлэли кэлэрбэр, Анисия Софроновна киинэ-тыһаатырга кассирынан үлэлиирэ. Кини 1945 сыллаахха Таатта оройуонун Уолбатыгар төрөөбүтэ. Оҕо сааһа сэри кэнниттэн урусхалламмыт дойдуну чөлүгэр түһэри сылларыгар ааспыта, оскуолаҕа үөрэнэр кэмнэригэр

кылаас уонна оскуола уопсастыбаннай олоһор көхтөөхтүк кытара. Оскуоланы ситиһилээхтик үөрэнэн бүтэрэн баран, дьонугар көмө киһи буола охсоору, Дьокуускайдаағы 2-с №-дээх педагогической училищени 1969 сыллаахха бүтэрэн кэлэн, оччолорго дьыссаакка, Чурапчы Чакырыгар, Түөһүбэ, Чурапчы селиэнньэтигэр иитээчинэн үлэлиир.

Ол кэнниттэн 1974 сылтан “Маарыкчаан” киинэ-тыһаатырга билиэт атылыгы кассирынан бочуоттаах сынна-ланга тахсыр диэри үлэлээбитэ. Бииргэ үлэлиир кэлэктиибэ кинини Ася кассир, Кассир Ася

диэн ынгырабыт. Анисия Софроновна үлэтэ сарсыардаттан саҕаланара. Оччолорго үчүгэй, кылгас болдьоххо “Каассабай” диэн ааттаах киинэлэр билиэттэрин атылыгыра. Күн аайы бытархай харчылары наардаан ааҕан, сберкаассаба, ыйдаағы очуоттары бухгалтерияҕа туттарара, кизэ 9 аҕаар чаастан киинэ билиэттэрин атылылаан баран, дьэтигэр-уотугар барара. Оччолорго кыра оҕолордоох, сүөһүлээх-астаах сылдьан, соло булан үлэлээбитин билигин сөбө саныыбын. Үчүгэй сыһыанынан, үлэтинэн, сымнаһас майгытынан, тэрилтэтигэр хайҕалга сылдьара. Ону Хайҕал

суруктар, Грамоталар туоһулууллар.

“Маарыкчаан” киинэ-тыһаатыр үчүгэй үлэлээх кэлэктиип буолара. Киинэ-тыһаатыр дириэктэринэн Полина Михайловна Евграфова, киномеханиктарынан, бастакы категориялаах киномеханиктар Василий Иванович Яковлев, Василий Васильевич Верховцев, Василий Васильевич Алексеев, Анна Федоровна Яковлева, “Бочуот знага” уордьаннаах киномеханик Александр Георгиевич Портнягин, Иван Иванович Еремеев, Платон Васильевич Коркин, Василий Дмитриевич Монастырев уо.д.а. үтүө суобастаахтык үлэлээн-хамсаан ааспыттара. Худуоһунньуктар анал үөрэҕи барбыт С.С. Семенов, С.П. Кириллин, билиэт быһан киллэрээчинэн Антипина үлэлээбиттэрэ. Киинэ тыһаатыр дириэктэрэ Полина Михайловна нэдиэлэ бастакы күнүгэр планерка ыытара: нэдиэлээх ханнык киинэлэр буолалларын, үлэ былаанын быһаарсарбыт. Киномеханиктар киинэ туругун, киинэ аппаракка технической көрүүлэри ыытарбыт. Күнгэ 3-4 сеансы көрдөрөрбүт. Киинэбитин үчүгэйдик, хаачыстыбалаахтык көрдөрөргө кыһалларбыт. 120 миэстэлээх киинэ саалатыгар толору көрөөччүлөр кэлэллэрэ. Киинэ кэнниттэн үөрэн-көтөн, махтал тыллары этэн тарҕастахтарына, оҕолуу үөрэрбит, астынарбыт. Тэрилтэбит ыйдаағы, сыллаағы былаана мэлдьи аһара толоруллалара. Ону элбэх Грамоталар, Дипломнар, вымпеллар туоһулууллар. Киносеть

тэрилтэ оччолорго былаанын аһара толортоон, илин энээр оройуонна өрөспүүбүлүкэбэ бастакы миэстэлэгэ тиксэн, көһөрүллэ сылдьар Куоталаһы Кыһыл Знамятын үйэ-саас тухары илдэ хаалбыта. Дэлээ эттиэхтэрэ дуо?! Оччолорго оройуонна уу харчынан элбэх үбү киллэрэр Райпо тэрилтэтин кэнниттэн Киносеть тэрилтэтэ уу харчынан үбү киллэрэр иккис тэрилтэнэн буолара. Аны үлэбит быһыгар, шэфтээх Төлөй учаастагар сотору-сотору субуотунньуктарга кыттарбыт. Онно анал үөрэхтээх Никита Никитич Аммосов салалтатынан, сайынын окко, сааһын күрүө тутуутугар, былах быһыытыгар, хотон үлэтигэр көхтөөхтүк кыттарбыт. Манна оройуон тэрилтэлэрин ортотугар куоталаһыга бэриллибит от былаанын аһара толортоон, оройуонна хас да сыл бастаан, “Москвич” массыына, матасыыкыл, мизбэл пуондаларын ылыталаан турабыт. Билигин санаатахха, дьэ-уот, оҕо-уруу түбүгүн аахсыбакка, наһаа да күүрэн-хааран үлэлээбит эбиппит!

Манна барытыгар бииргэ үлэлээбит ытыктыыр киһибит Анисия Софроновна Захарова сэмэй кылаата эмиэ кирирсэр. Биһиги, өр сылларга бииргэ үлэлээн алтыспыт табаарыстара, Анисия Софроновнаны ытык 80 сааскын туолбуккунан, иттистик-истинник эбэрдэлибит! Баҕарабыт дьэ кэргэнгэр бары үчүгэйи, дьолу-соргуну, чэгиэн доруобуйаны!

Былатыан Куоркун.

Сынньаланна

АЙАН КУОБАХТАРА

Кыра сырыттаһына, кырдыаҕастар: «Куобах мэнээгэ уон иккилии сыл буола-буола эргийэр», - диэн сойбот сонуннарын сэхэргии олорор буолааччылар.

Мин, мутугунан бырабар мунгур үйэбэр, биһиги төрөөбүт-үөскээбит Харабыт сиригэр-уотугар, эппитэрин курдук, үс киһи эрэ сөбөр-махтайар мэнээктэрэ кэлэн ааспыттара.

Өссө оскуолаҕа үөрэнэр эрдэхпинэ, эһэм Дьөгүөр оҕонньор куобаһын быһытыттан тыһыынчанан куобаһы арааран, сөп-сөп оҕус сыарҕатыгар кэбиһиилээх от курдук тизийэн, үллүктээн киллэрэрин өйдүүбүн. Кини, былыргы киһи быһыытынан, баар-суох тиэхиньикэтигэр – аллаах сыыдам оҕус көлөтүттэн аккаастамматтаҕа. “Өлөр ыарыытыгар охтуор диэри обустанан айгыстан” диэн тыл ыаһа-бар, кэпсээн киэргэлигэр кирибитэ. Ол курдук, кыһын кэллин, сайын буоллун, сыарҕалаах оҕуһун сиэппитинэн сылдьар. От үлэтин үгэнигэр оҕуһунт – саамай туруу үлэһиппит. Кэбиһиигэ бугулланы таһар, аҕалар.

Оччолорго оройуон хаһыатыгар кэрэспэдьиэнниир эрдэхпинэ, эрдээктэрим ыкса күһүн төрөөбүт дойдубар хомондүруопкаҕа ыытта. Хаһыат

сирэйиттэн түспэт, үтүө үлэлээбинэн хайҕал тыл-өс талбатын истибит, чугас-ыраах суон сураһыар сопхуос сонуннарын сырдатар моой да арҕас соруудахтаахпын.

Быйыл куобах мэнээгэ өрөгөйдөөн турар кэмэ. Күһүнэ даҕаны, таһара талбытын курдук, дьөгдөөттөөн биэрдэ. Куобах көнүлэ бэриллибитинэн, аа-дьюо тэпсэнни сылдьан, эһэм оҕонньор сүүһүнэн ааннаах быһытын сэргүтэн, хандааларын тоһуурдаатым, отонноох ойуурдарга кыл туһахтарын иитэлээтим. Сөпкө бүтэн, төннөн иһэн, Хорохоот Охоноһойу, оҕо эрдэбиттэн сатыы хаамлатах, аатырбыт сылгыһыт таайбын, болдьообут курдук, түбэ-сигэн сэхэргэстибит. Мин, оройуон киһитэ аатыран, сиргэ-уокка сылдьа үөрүйэх таайбыттан бултуур көнүллээхпинэн, кыыл таба ханан ааһыан сөптөөбүн сураһабын.

Онуоха таайым: «Кэнники сылларга кыыллар Бэпгэкэ хайатын тэллэбиттэн күһүөрү Ураһа үрэбинэн кириэн, эн биһикки дойдубутун ахтарбыт - санырбыт курдук, эбэлэрин көрөн-истэн, астынан тахсааччылар. Онон, түбэһэ түстэххитинэ, сылгылар тураллара буолуо диэбэккэ, ытан иһэринг. Мин, эһиги кэлэргитин сэрэйбит курдук, сылгылар үөрдэрин Мөгүччү

киэн киэлитигэр киллэртээбитим»,- Диир.

Күһүнгү кизэһэ өр-өтөр күүттэриэ дуо?! Кизэһэрэн, тымныы сиккиэр тус хотуттан илгийдэ. Уолаттарым кэлэ охсон, үүтээн иһин сэргэхситэн, ыалы-ылынан буола түстүбүт. Сэхэн-сэппэн сиэрэ ситэн, аны абаһы туһунан тугу истибиккин сэхэргээ диэн хаайдылар.

Үүт ыйдаҕа түүн буолла. Наһылыччы, сэхэнньит быһыытынан, сөбүн көрөн, ачыаһыран, аа-дьюо саҕалаан, хоммут уоспун хонгорон эрдэхпинэ, ат туйаһын тыаһа өрө хабылла түстэҕэ.

“Бэйи эрэ, таайым эппит сылгылар төннөн кэллэхтэрэ дуу”,- диэн ааны сэгэтэн көрбүтүм доҕоор, сүүһүнэн дуу, тыһыынчанан дуу, ким аахпыта баарай, тунал манан куобахтар Таала кыра алааһын толоро охсон, улахан алаас халдыайытын аннынан субурустулар. Дьэ, киһи эрэ кэрэхсиэх, тыыннаах ай-

гыр-силик айылҕа хаамар хартыыната!

Дуоһууоһуптугар диэри көрдүбүт, астынныбыт. Кырдыаҕастыт Халла Хабычча барыбытыгар туһаайан: «Ити – айан куобахтара. Сир-уот улары-йаары хамсаан эрдэхтэрэ. Эбэ муһа тура илик. Ону билэн, кэтэһэ-манаһа сылдьар барахсаттар. Өссө былыр оҕонньоттор аһара ыксаабыт, омуннаах-төлөннөөх куобах өттө кыды-махха кириэн симиллэн, быстараахтыыр этилэр, диэн кэпсииллэрэ.

Эһиги, эдэр дьон, арҕаа Кэбээйи энээр куобах үөскүүрүн кэтэһэр буолун. Куобах – айанныт. Айанын суола тус илин хайыһар. Кэбээйи куобаһа Намы туораан, Илин энэргэ кэллэбинэ, биһиэхэ, Алдан эбэ эргийэр тумуһугар, Хара сиригэр – уотугар үс хайысханан кэлэр»,- диэн тоһоболоон түмүктүүр.

Егор Винокуров.

Эбэрдэлиибит

Ытыктабыллаах энергетиктэр, энергетика салаатын бэтэрээннэрэ! Барыгытын идэлээх куммүтүнэн уонна Киин электрическэй ситимнэр 60 сыллаах үбүлүйдэринэн эбэрдэлиибин!

Бу бэлиэ түгэн — хас биирдиибит бырааһынньыга. Биһиги тэрилтэ 60 сыл устата Дьокуускай куораты, киин уонна илин энгээр улуустары электричество уотунан хааччыйан кэллибит. Сыл ахсын саҥа олорор дьиэлэри, социальная эбийиэктэри, тэрилтэлэри уот ситимигэр холбуубут. Саҥа подстанциялары арыйабыт, уот лиинийэлэрин тутабыт. Онон өрөспүүбүлүкэбит инники сайдар кэскилин түстэһэбит. Ирбэт тогноох тыйыс сири сырдыгынан толоробут, сылаас-ичигэс тыынныбыт.

Петр Иванов, «Якутскэнерго» ПАУо Киин электрическэй ситимнэрин дириэктэрэ

Күн бүгүн биһиги тэрилтэбитигэр 1500 кэринэ киһи үлэлиир. Уопуттаах исписэлистер эдэр көлүөнэ энергетиктэргэ билиилэрин, сатабылларын бэрсэллэр. Бэтэрээннэри кытары ыкса ситими тутабыт. Уот ситимэ сайдарыгар олохторун анаабыт ытык дьоммутугар дириг махталбытын тиэрдэбит. Кинилэр уурбут ақылааттарын тирэх онгостон, иннибит диэки эрэллээхтик хардылыбыт.

60 сыллаах үөрүүлээх үбүлүйдүнэн эбэрдэлээн тураммын, бары үлэ-хиттэргэ, бэтэрээннэргэ бэриниилээх, сыралаах үлэбит иһин барба махталбын этэбин. Алаһа дьиэбит сылаас, сырдык буоллун! Чэгиэн доруобуйаны, үлэбэ ситиһиилэри, дьолу-соргуну, бары үтүнү бабарабын!

Дириг орто оскуолатыгар бииргэ үөрэммит доботторбун, Улуу Кыайыы оҕолорун — Венера Егоровнаны, Варвара Петровнаны, Елена Михайловнаны, Альбина Дмитриевнаны, Иван Ивановичы, Дмитрий Лазаревы, Алексей Андросовы 80 сааскытын туолбут дьоһун үбүлүйдүтүнэн итиитик-истинник эбэрдэлиибин!

Эһиэхэ бабарабын киил мас курдук чэгиэн доруобуйаны, кырдьары билинимэн, ыарыыга ылларыман! Оҕолоргут, сиэннэргит доруобай, дьоллоох буоллуннар. Эһигини куруутун ситиһиилэринэн үөрдэ турдуннар, кинилэр тапталларыгар угуттанан, өссө да уһуннук, дьоллоохтук олорун!

Эбэрдэни кытта Мырылаттан сэрии сылларын оҕото Нина Николаевна Попова.

Чурапчы нэһилиэгин олохтообун, күндү аҕабытын, эһэбитин — РФ физическэй култуураба уонна спорка туйгунун, СӨ үөрэбириитин туйгунун Виктор Семенович ДЬЯКОНОВЫ үбүлүйдээх сааскынан итиитик-истинник эбэрдэлиибит! Биһиги туспутугар убаарабат кыһамныын, тапталын иһин махтанабыт.

Кытаанах доруобуйаны, уһун үйэни, ситиһиилээх үлэни бабарабыт! Эбэрдэни кытта кэргэнин Ирина, кыыһын Айтилина, уолаттарын Павел, Николай дьиз кэргэттэрэ, сиэннэринг.

Уорбаттан төрүттээх Хадаар нэһилиэгин олохтообун Мария Николаевна ПРОТОДЬЯКОНОВАНЫ — Киномеханик Маайыһы 80 сааскын туолбут ытык үбүлүйдүнэн итиитик-истинник эбэрдэлиибин! Эһиэхэ бабарабын киил мас курдук чэгиэн доруобуйаны, кырдьыыга бэринимэ, ыарыыга ылларыма, уһун дьоллоох олобу бабарабын!

Мырылаттан Нина Николаевна Попова.

БИЛЛЭРИИ / ОБЪЯВЛЕНИЕ

Владимир Априелевич Куличкин аатыгар бэриллибит байыаннай билиэт сүппүтүнэн, дьингэ суобунан аабыллар

Кындал учаастагынын олохтообо, күндү кэргэним, аҕабыт, эһэбит, хос эһэбит ПАВЛУЦКАЙ Семен Константинович бу дьыл, ахсынньы 11 күнүгэр ыараханлык ыалдьан олохтон туораабытынан, бары билэр дьонугар, аймахтарыгар диригник курутууан туран иһитиннэрэбит.

Кэргэнэ, оҕолоро, сиэннэрэ.

«САНА ОЛОХ» хаһыат Кылаабынай эрдэктэр ГОРОХОВА Людмила Владимировна

Тэрийээччилэр: СӨ Ыраабыллыытыга, Саха Өрөспүүбүлүкэтин «Сахабэчээт» Сууһарыстыбаннай автономнай тэрилтэтэ. Таһаарааччы: СӨ «Сахабэчээт» ГАУ Таһаарааччы аалдырыһа: 677000, Дьокуускай к. Орджоникидзе уул. 31, 124 каб. тел./факс: (411-2) 34-39-17 e-mail: sakhabecheat@mail.ru. Российскай Федерация Роскомнадзор СӨ салаалыгыгар 2020 с. бэс ыйын 3 күнүгэр регистрациламмыт үнөмүрү ПИИ №ТУ14-00559.

Эрдээксийэ аалдырыһа: 678670; Чурапчы сэл., П.Пиннигина, 26 а. Төлөпүүннэрбит: эрдэктэр — 41-332; опделлар — 41-265; E-mail: sanaoloh@mail.ru; сайт: sanaoloh.ru; telegram: @sanaoloh

Прокуратура извещает

«По требованию прокуратуры Чурапчинского района досрочно прекращены полномочия главы сельского поселения»

Прокуратура Чурапчинского района провела проверку соблюдения законодательства о противодействии коррупции в администрации СП «Соловьевский наслег».

Установлено, что в администрации на муниципальной службе в должности специалиста - экономиста состоит супруга родного брата главы сельского поселения, на должность инструктора состоит родной племянник.

При этом, главой СП «Соловьевский наслег» в нарушение требований законодательства о коррупции уведомления о конфликте интересов в комиссию в установленном порядке не направлялись, не рассматривались, протокола о результатах рассмотрения в вышестоящей и непосредственной комиссии по урегулированию конфликта интересов отсутствуют.

В связи с этим, прокуратурой района в адрес председателя Наследственного совета депутатов внесено представление для принятия решения о досрочном прекращении полномочий главы в связи с утратой доверия.

В связи с неприятием соответствующего решения представительным органом местного самоуправления, прокуратура района в суд направлено административное исковое заявление о прекращении полномочий главы СП «Соловьевский наслег».

Суд согласился с позицией прокуратурой района и удовлетворил исковые требования. Решение суда пока не вступило в законную силу.

А.В. Слепцов, прокурор Чурапчинского района.

Инфографика

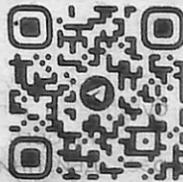
Infographic titled 'Защита от обморожения' (Protection from frostbite). It includes icons for a house, thermometer, hand, foot, ear, and first aid kit. Text lists: 'Что чаще всего обмораживают' (75% fingers, 25% hands, 5% nose/ears), 'Что приводит к обморожению' (tight shoes, wet clothes, physical fatigue, hunger), 'Что нельзя делать при обморожении' (rubbing with snow/wool, warming over fire/hot water), 'Что делать при обморожении' (drink hot tea, apply bandage, see a doctor).

Рекомендации Роспотребнадзора по профилактике обморожений | "Официальный интернет-портал "Знамя Октября". "Доброе"

Ааптар суругар этилэр санаа редакция позициятыгар мэлдьи сөп түбэһэр буолбатах. Сурууска ыйытылар чаччылар кырдьыктаахтарыгар элпигэтингэни ааптар тус бэйэтэ сүгэр.

Индекс: ПИИ964. Бэчээкэ сакаас № 50 (12029). Кээмэйэ 2 б.л. Ахсаана 850. Хаһыат сыланата 26 солк. Хаһыат нэдиэлэбэ биридэ: бээтинсэбэ тахсар.

Хаһыат 18.12.2025 с. бэчээкэ бэрилиннэ, 19.12.2025 с. табыста. «Сахабэчээт» Сууһарыстыбаннай автономнай тэрилтэтин «Сана Олох» хаһыат эрдэктэрийтигэр бэчээттэннэ.

@SANAOLOH